

PO OBČNEM ZBORU TRŽAŠKE ITAL. KAT. AKCIJE

Najresnejše moralno in politično vprašanje naših krajev

Manjšine in mir med narodi - „Dober tisk se pri nas imenuje Vita Nuova“

Janez XXIII. je za božič imel po radiu govor, naslovljen na vse narode, v katerem je razglabljal vprašanje, zakaj ni v svetu trajnega miru. Vrhovni poglavar Cerkve je na splošno odgovoril, da zavoljo tega ne, ker ljudje in posebno voditelji pozablajo, kako more mednarodni mir biti zgrajen le na resnici in pravici, ki ju podpira in dopolnjuje krščanska ljubezen, in ne na laži, krivici in sovraštvu.

Prehajajoč zatem na posamezne vzroke razprtij med ljudmi in narodi, si je papež usvojil mišljenje, katero je izrazil njegov predhodnik Pij XII. leta 1942 in 1943. »Ti vzroki«, je med drugim dejal tedanji papež, »so: kršitev pravic in dostojanstva človeške osebnosti, teptanje pravic družine in človeškega dela, tlačenje svobode, celovitosti in varnosti drugih narodov, preganjanje vere in Cerkve ter načrtno zatiranje kulturnih in jezikovnih značilnosti narodnih manjšin«.

NAPADALNI NACIONALIZEM

Janezu XXIII. so tukajšnji Slovenci zlasti hvaležni, ker je v svojem božičnem nagovoru izjavil, kako je treba prišteti tudi krivično ravnanje z jezikovnimi manjšinami k vzroku, ki zastruplja odnose med državami ter ogrožajo mednarodni mir. Poniževanje in zapostavljanje manjšin se zdi nacionalističnim zagrizencem čestokrat nevažna krajevna zadeva; za Janeza XXIII., čigar obzorje je širše, gre pa za stvar, ki utegne imeti usodne mednarodne posledice.

Kako je papeževo gledanje pravilno, izhaja že iz tega, da je napadalni nacionalizem ali imperializem izzval že dve svetovni vojni: naprej leta 1914 pod nemškim cesarjem Viljemom II. in zadnjo pod Hitlerjem in Mussolinijem. Vprašanje narodnih manjšin pa kvarno vpliva tudi danes še na odnose med državami.

Dokaz nam je nudilo že vprašanje Cipra, ki je bilo skvarilo prijateljstvo med Veliko Britanijo, Grčijo in Turčijo, uničilo Balkansko zvezo, v kateri so bile združene Jugoslavija, Turčija in Grčija, in ogrozilo sodelovanje zapadnih zaveznikov celo v Atlantski skupnosti.

JUŽNI TIROL

Spor zavoljo Cipra je danes poravnan, ker so Angleži dali ondotnemu prebivalstvu najširšo samoupravo z lastno vlado. Povsem drugače pa je z nemško manjšino, čeprav je južnotirolsko vprašanje neprimerno enostavnejše, kot je bilo ciprsko. Avstrija in Italija sta namreč že l. 1946 podpisali De Gasperi - Gruberjevo pogodbo, s katero sta zadevo nemške manjšine načelno popolnoma in dokončno rešili.

Razdor je izbruhnil le zategadelj, ker je Avstrija mnenja, da Italija do danes, to je 13 let po podpisu, ni še izpolnila važnih točk dogovora. Da se spor poravnava, sta sosedni državi začeli tajna pogajanja, ki trajajo že približno 3 leta na Dunaju, a niso doslej prinesla nobenega uspeha.

Avstrijci trde, da tako ravna Italijani namerno in načrtno, da z drugimi besedami vlečejo Avstrijce za — nos. Kreisky je predložil, kot je rekel, južnotirolsko zadevo pred občni zbor Združenih narodov ravno zato, da naredi konec tej igri Italijanov. Prisiliti jih hoče, da se odločijo.

Medtem iščejo Avstrijci po svetu zaveznikov: s položajem nemške manjšine so seznanili Ameriko, podporo nameravajo iskati ravno tako v Kremlju in jasno je, da se bodo obrnili za pomoč tudi na Zapadno Nemčijo. V trenutku, ko bo uradno posegel vmes še Adenauer, bo pa Južni Tirol postal res mednarodno vprašanje, ki utegne težko ogroziti dobre odnose med državami v Evropi.

SLOVENCİ POD ITALIJO

Položaj naše manjšine danes ni tak, da bi onemogočal prijateljsko sodelovanje sosednih dežel na Jadranu, saj je razmerje

med Italijo in Jugoslavijo na najrazličnejših področjih tako dobro in plodovito, kot ni bilo še nikoli prej. Edino vprašanje, katero je še nerešeno, se tiče narodnih manjšin, zaščitenih s Posebnim statutom v londonski pogodbi iz l. 1954.

Poglavitna pritožba Slovencev, skupna vsem njihovim strankam, skupinam in strujam, se da izraziti v enem stavku: **od sklenitve londonskega dogovora je minilo že več kot pet let, a Italija ni dala naši manjšini niti ene v njem obljubljenih pravic, ki bi je mi ne imeli že pod Anglo-Amerikanci, se pravi pred podpisom Posebnega statuta.**

V deželi imamo zelo močne italijanske politične sile, ki kar odkrito zahtevajo, naj se londonski sporazum, v kolikor je v korist Slovencev, **sploh ne izvede**, zanje je londonska pogodba navaden »kos papirja«. Med te sovražnike Slovencev spadajo fašisti, monarhisti, liberalci in, kar je najhujše, tudi tukajšnji pristaši vladne stranke — **demokristjani**. Uvesti na našem ozemlju od pogodbe predpisano dvojezičnost pomeni n. pr. zanje »izzivati in žaliti« tukajšnje Italijane. Pač pa se mora dvojezičnost urediti v Istri za ondotne **Italijane**.

Italijanska Katoliška Akcija

To nemoralno in protikrščansko stališče ne zagovarjajo samo Il Piccolo, Messaggero Veneto in drugi nacionalistični časniki, ampak celo glasilo tukajšnje Kat. Akcije Vita Nuova. Vsej naši javnosti je še živo v spominu, kako je predsednik te cerkvene organizacije dr. Sardos - Albertini označil uvedbo dvojezičnosti pri nas kot »**nasprotno naravi**«.

Vsi vemo tudi, kako je Vita Nuova izjavila, da londonski pogodbi ne more »priзнati veljave« ter s tem javno zavrgla načelo krščanske morale: »**Pacta sunt servanda — Pogodbe je treba izvajati**«. To katoliško glasilo je obdolžilo Slovence, da sejejo razdor med sosednima narodoma in državama, ker imajo »nesramen pogum« zahtevati uresničenje manjšinskih določb londonskega sporazuma tudi v korist tržaških Slovencev. List se je tedaj bil ponižal celo do izjave, da bi bilo potrebno **odzeti Slovcem svobodo tiska**. Svoje nazore in zahteve je časnik utemeljil tudi z **nesramno lažjo**, da tukajšnji Slovenci že tako uživajo polno »**enakopravnost**« z Italijani.

Ker je Vita Nuova, kot rečeno, uradno glasilo od Cerkve odvisne Katoliške Akcije, smo se v našem listu obrnili javno na tr-

žaškega škofa s prošnjo, naj se pozanima za hujskajoče pisanje lista ter pozove njegove urednike kakor tudi voditelje Akcije same, naj se v odnosih do slovenske narodne manjšine drže predpisov katoliške morale.

ODGOVOR, KI JE MANJSINO RAZOCARAL

Posreden odgovor je slovensko ljudstvo prejelo okoli božiča, ko je tržaška Ital. Kat. Akcija imela svoj letni občni zbor. Iz Vite Nuove smo najprej zvedeli, da je vodstvo Akcije **ostalo nespremenjeno**. Na čelu ji stoji še zmerom Slovcem sovražni dr. Sardos - Albertini in tovariši.

Zelo pomemben je tudi govor, ki ga je imel ob tej priliki škof Santin. »**Dober tisk tu pri nas**«, je dobesedno poudaril, »**ima eno ime in to se glasi Vita Nuova**«. Že sam ta stavek je vzbudil pri Slovencih neznanjsko pozornost ter do globine duš zmedel slovenske vernike v škofiji in izven nje. Na laži, krivici in sovraštvu do Slovencev temelječe pisanje Vite Nuove ni škof niti z besedo obsodil, pač pa je **list pohvalil**.

Kaj naj si slovenski katoličani pri tem mislijo? Ali se jim ne vsiljuje nujni za-

RADIO TRST A

Nedelja, 10. januarja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 13.30 Glasba po željah; 15.20 Koncert slovenskih solistov; 17.00 »Zadeva Pinedus«, igra v dveh dejanjih (Pao'lo Levi - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 21.00 Pesni in njih stvaritve — Josip Murn (Martin Jevnikar); 21.25 Slovenska zborovska glasba.

Ponedeljek, 11. januarja, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — »Volja zmore vse«, radijska zgodba (Drago Stoka). Igrajo člani RO; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Vincenzo Bellini: »Norma«, opera v dveh dejanjih (1 dej.) — zbor in orkester milanskega gledališča La Scala; nato Mala literarna oddaja.

Torek, 12. januarja, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel — »Skink«; 18.10 Simfonični koncert godalnega orkestra ljubljanske radiotelevizije, ki ga vodi Dimitrij Zebre, Samo Hubad in Uroš Prevorsek s sodelovanjem baritonista Sama Smerkolja in violinista Roka Klopčiča — Zebre: Tri vizije; Srebotnjak; Matj, ciklus samospelov za godalni orkester in baritonista solo; Logar: Arija za violino in godalni orkester; 19.00 Sola in vzgoja — Stanko Gogala: Nekaj nalog družinske vzgoje; 21.00 Mojs'ri groze — »Nikolaj Vasiljevič Gogolj« (Franc Jeza); 21.30 Vincenzo Bellini: »Norma«, opera v dveh dej. (2. dejanje).

Sreda, 13. januarja, ob: 18.00 Z začarane police — Milica Kitek: »Oče Jugo in mama Burja«; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); 21.00 »Dona Diana«, komedija v treh dej. (Augustin de Moreto y Cabana - Fran Albrecht). Igrajo člani SG v Trstu.

Četrtek, 14. januarja, ob: 18.00 Radijska univerza — Franc Orožen: Življenje Asircev in Babiloncev: »Družbeni razredi«; 18.45 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Sirimo obzorja — Jože Peterlin: Sprehodi po tržaških muzejih — »Mestna biblioteka«; 21.00 Obletnica tedna — Boris Mihalič: »Ustanovitev Društva narodov«. Približno ob 22.00 uri: Iz sodobne književnosti — »Corrado Alvaro in njegov Zadnji dnevnik« (Josip Tavčar).

Petek, 15. januarja, ob: 18.00 Lovski spomini Ivana Rudolfa: Zadnji zdihljaji; 18.40 Kvintet Vatroslav Lisinski; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Tehnični pripomočki proti cestnim poledicam«; 22.15 Koncert čelista Gorzda Grafenauerja, pri klavirju Mario Sancin — Milojević: Legenda; Matz: Melodije, capriccio.

Sobota, 16. januarja, ob: 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — »Vice«, IX. spev — sestavil: Boris Tomažič, prevod: Alojzij Gradnik; 18.00 Radijska univerza — Mario Labroca: Kako poslušamo glasbo; 18.25 Jugoslovanska folklorna glasba; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Zbor Emil Adamič; 21.00 »Simbolni krivci«, radijska drama (Aldo Fetonte - Franc Jeza). Igrajo člani RO; 22.40 Poje Majda Sepe z orkestrom Franca Russa.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 10. januarja, nedelja: Sv. družina
- 11. januarja, ponedeljek: Pavlin
- 12. januarja, torek: Tatjana
- 13. januarja, sreda: Veronika
- 14. januarja, četrtek: Hilarij
- 15. januarja, petek: Pavel puščavnik
- 16. januarja, sobota: Marcel

NAD 5 MILIJONOV PREHODOV

Lani je skozi 21 prehodov vzdolž italijansko-jugoslovanske meje na Tržaškem potovalo s prepustnico 5 milijonov 82 tisoč oseb. Število potnikov je sicer manjše, kot je bilo leta 1958, ko so zabeležili 444 tisoč prehodov več, a je kljub temu precejšnje; račun namreč pokaže, da je lani dnevno prekoračilo mejo povprečno 13 tisoč 923 oseb.

Z jugoslovanskega obmejnega področja je na Tržaško prišlo 2 milijona 641 tisoč oseb, s Tržaškega pa je odšlo 2 milijona 441 tisoč ljudi. Največ prehodov je bilo decembra, ko je šlo čez mejo 475 tisoč oseb.

Šteteljivo poročilo Rdečega križa

Iz 24 članov sestojeca preiskovalna komisija Mednarodnega rdečega križa, kateri ima svoj sedež v Švici, je pred kratkim obiskala razna taborišča, bolnice in ječe v Alžiriji, da se prepriča, kako se tam godi ujetim alžirskim vstajnikom. O tem je sestavila poročilo, ki ga je v izvlečku objavil tudi ugledni pariški dnevnik Le Monde.

Od zadnjega obiska, pravi poročilo, so se razmere v nekaterih bolnišnicah in taboriščih zboljšale, v večini pa na žalost poslabšale. V celice, določene za eno osebo, so vojaška oblastva stlačila po tri, v prostorih, namenjenih kvečjemu za 150 oseb, jih mora živeti po 500. V drugem taborišču ujetniki že tri leta niso prejeli posode za hrano.

Najhujše pa je, da se za ranjence nihče ne briga. Zdravniki jih puste, da umrejo na trdih tleh brez postelje in pokrivala. Največ ran nastane med zasliševanjem, ko izpraševalci jetnike tepejo in na vse načine mučijo. Mnogi priprti so izjavili, da so bili mučeni z električnim tokom in z vodo.

Témoignage chrétien

Neki orožniški polkovnik, pravi poročilo, je odkrito priznal članom Rdečega križa, da je v borbi proti terorizmu potrebno uporabljati »določena sredstva, ki edina lahko preprečijo nove atentate«. Katoliški častnik Témoignage chrétien (Krščansko pričevanje) je trdil, da obstoje v Alžiriji celo

Potovanje v Moskvo odloženo

Predsednik Gronchi in zunanji minister Pella bi morala danes odpotovati na uraden obisk v Sovjetsko zvezo. Včeraj pa je Gronchi moral obisk iznenada odložiti, ker ga je zgrabila influenza. Zdravniki so mu resno odsvetovali, da bi šel na dolgo in naporeno pot v mrzlo rusko zimo. Odhod bo verjetno odložen na konec tega ali na pričetek prihodnjega meseca.

posebne šole, kjer se vojaki uče, kako naj se opravlja »mučenje na človeški način«.

Proti razmeram v severni Akriki je protestiral tudi pisatelj Maurice Clavel, odločen pristaš generala De Gaulla, ter pred dnevi izjavil, da je v Alžiriji »mučenje splošno in organizirano«. Zelo značilno je tudi, da je v Alžiriji več taborišč ujetnikov, katera niso v uradnem seznamu. Po izjavi komisije Rdečega križa mora biti vseh taborišč več stotin in število prebivalcev, oropanih osebne svobode, dosega mnogo desetisočev.

STOLETNICA

Eden najstarejših dnevnikov v Italiji je vatikansko glasilo Osservatore Romano. Letos je sto let, odkar so ga začeli tiskati, in sicer 1. julija 1861. To ni uradno glasilo sv. stolice, kot nekateri menijo, ampak izraža le mnenje vatikanskih krogov, katero pa katoličanov ne veže v vesti.

Jugoslovanski jedrski reaktor

Dne 28. decembra je v Vinči, nedaleč od Beograda, začel delovati prvi jugoslovanski jedrski reaktor. Po velikosti je ta naprava osma na svetu. Graditi so jo začeli pred 3 leti in pri delih so sodelovali tudi ruski znanstveniki. Reaktor je visok 17 m, zraven njega pa stoji še 19 pomožnih naprav. Za vse skupaj so potrošili 4 milijarde dinarjev, od katerih so poldrugo milijardo izdali za nakup opreme, ki je prišla iz Sovjetske zveze.

Reaktor je naprava, ki sprošča veliko količino toplote in služi v razne namene, kot n. pr. za pogon elektrarn, za proizvodnjo izotopov, za šolanje strokovnjakov, za razna znanstvena raziskovanja itd.

Za delovanje reaktorja je nujno potreben uran, ki ga pa Jugoslaviji ne primanjkuje, saj kopljejo uranovo rudo na Stari planini v Srbiji, v Makedoniji in tudi v zahodnih pokrajinah Jugoslavije.

Najresnejše moralno in politično vprašanje naših krajev

(Nadaljevanje s 1. strani)

ključek, da je škof s svojo splošno pohvalo Vite Nuove odobril tudi njeno nekrščansko pisanje zoper Slovence? Najhujša posledica pa je, da bodo mnogi Slovenci mislili, da se je škof priključil s svojo izjavo nasprotnikom naše narodne manjšine, se pravi lastnih vernikov.

KAM TO VODI?

Stvar je zelo resna in nima samo verskega pomena. Med nacionalističnimi listi, ki se pri nas upirajo izvedbi londonske pogodbe in s tem nasprotujejo pomirjenju narodov na Jadranu, igra Vita Nuova prav posebno vlogo. Poleg tukajšnje demokratske stranke pripada namreč ravno temu listu, kot glasilu mogočne cerkvene organizacije, največja »zasluga«, da rimska vlada ne more povsem izvesti l. 1954 v Londonu sklenjene mednarodne pogodbe, čeprav ve, da to škoduje njenemu ugledu v svetu.

Msgr. Santin se je v svojem govoru toplo zavzel, da se Vita Nuova v tem letu moč-

no razširi med vernike. Pozval je »vse člane Kat. Akcije, Tretjih redov, Marijinih družb, delavske organizacije ACLI in sploh vseh krščansko usmerjenih združenj«, naj se naroče na Vito Nuovo. Na dan je prišel s pozivom: »v sleherno družino Vita Nuova«.

Z velikim številom naročnikov in bralcev, je naglasil msgr. Santin, bo list dobil veliko veljavo v Trstu in v vsej deželi ter koristno vplival na miselnost prebivalstva. K temu si dovolimo pripomniti le naslednje: če bo pisanje lista ostalo tako, kot je danes, bo njegovo širjenje pomenilo obenem poglobljanje sovraštva med tu živječima narodoma in večanje odpora italijanskih katoliških množic proti londonski pogodbi.

Vita Nuova bi v tem primeru ne bila škodljiva le Slovincem, temveč tudi Cerkvini in Italiji. To nesrečo je pa treba brezpogojno preprečiti, kajti noben trezen človek ne more razumeti, zakaj naj bi se naši kraji malo po malem spremenili v drugi Južni Tirol!

Smrt velikega krvnika

Dva dni pred Novim letom je umrl v Madridu 70-letni dr. Ante Pavelić, eden največjih zločincev, kar jih pozna zgodovina.

Ze koj ob ustanovitvi Jugoslavije l. 1919 si je postavil za cilj, da odtrže od nje Hrvate, in je v ta namen osnoval gibanje teroristov, ki jih je nazval ustaše. Tedanja Jugoslavija res ni bila pravična s Hrvati. Vsa oblast je bila osredotočena v Beogradu, vladajoča skupina Srbov je zatrla staro-davno samoupravo Hrvatov in jih izločila iz enakopravnega vodstva države.

Poglavitna Pavelićeva krivda je bila v tem, da se je začel proti razmeram boriti z nasilnimi in zločinskimi sredstvi ter se v inozemstvu združil z vsemi sovražniki jugoslovanske države. Z Mussolinijem se je Pavelić sestal že leta 1922 in prejemal pozneje od njega vsestransko pomoč za rušenje Jugoslavije.

Ob Pavelićevi smrti je celo nacionalistični Messaggero Veneto priznal, da »so tisočeri prostovoljci iz Hrvatske prejemali v Italiji temeljit pouk v rabi orožja«. Za ustaše je Mussolini dal zgraditi v severni Italiji posebna taborišča, a če je bilo treba, so jim bile na razpolago tudi vojašnice. Tako so se ustaši vežbali v ravnanju z orožjem celo v Gorici, in sicer v bivši vojašnici v ulici Marconi.

»Tolpa morilcev«

Iz takih taborišč, ki so bila tudi na Madžarskem, so skupine ustašev hodile skrivaj v Jugoslavijo, kjer so izvrševale bombne napade na železnice in ubijale ljudi. Fašisti so se teh ustašev sicer posluževali, a niso imeli o njih najboljšega mnenja. Zunanji minister Ciano jih je imenoval »torma di scherani« — »tolpo morilcev«.

Medtem je bil Pavelić zavoljo svojih zločinov obsojen od jugoslovanskega sodišča na smrt, a našel l. 1931 pribežališče v Italiji. Nekaj let kasneje, to je 9. oktobra 1934, je Pavelić dal umoriti kralja Aleksandra, ko je uradno obiskal Marseille. Samokres, s katerim je bil ubit, je bil kupljen v Trstu. V atentatu je bil ubit tudi francoski zunanji minister Barthou. Na sodni obravnavi v Aix-en-Provence so spoznali, da je umorov kriv Pavelić, in ga obsodili na smrt.

Francija je zahtevala od Italije, naj izroči

Industrijsko prosto področje

Dne 23. decembra je generalni komisar izdal odlok, s katerim je bilo v območju Industrijskega pristanišča v Zavrļah ustanovljeno tako imenovano Industrijsko prosto področje. Gre za nekaj nad 21 ha obsegajoče zemljišče, kjer naj bi začela obratovati razna industrijska podjetja, katerih proizvodnja bo povsem prosta carine in drugih dajatev. Industrijcem nadalje ne bo treba plačevati davkov na elektriko ali gorivo, ki sta potrebni za pogon strojev, ter bodo uživali še razne druge ugodnosti.

Ta ukrep je bil izdan, zlasti zato, da bi se na Tržaškem pospešil razvoj industrije in s tem vsaj delno popravila škoda, ki nastaja zaradi čedalje manjšega prometa v pristanišču.

Doslej so napovedali, da bodo v prostem področju sezidali industrijske naprave, ki bodo stale skupno 25 milijard.

Pavelića, a temu se je uprl Mussolini. Obsojenca je sicer dal zapreti, a pozneje ga je izpustil na svobodo. Franciji ga pa ni predal, ker je računal s tem, da ga bo v ugodnem trenutku lahko še potreboval.

Nečloveška klanja

In ta trenutek je res nastopil, ko je izbruhnila druga svetovna vojna. Iz Ciano-vih spominov izhaja, da so se fašisti dogovarjali s Pavelićem, še preden je Italija zgrabila za orožje, to je v času, ko je Mussolini uradno vodil še prijateljsko politiko do Jugoslavije.

Ob neizvzanem napadu na Balkan je Pavelić s pomočjo nemških in italijanskih oklopnih edinic prišel v Zagreb, proglasil Mussoliniju in Hitlerju pokorno Neodvisno hrvatsko državo in tedaj je napočila njegova doba. Torinski dnevnik Stampa je pred dnevi napisal: »Od 2 milijonov pravoslavnih, kolikor jih je štela Pavelićeva Hrvatska, je bilo kar 700 tisoč poklanih s krutostjo, pred katero pobledijo skoro dejanja samega Hitlerja. O tem vedo marsikaj povedati naši vojaki, ki so s studom v srcu postali zavezniki ustašev, a ščitili, kolikor so mogli, njihove žrtve, tako kakor so skušali tudi rešiti čimveč židov pred poglavitnim plemenskim divjanjem«.

Ob koncu vojne se je posrečilo Paveliću spet zbežati. Našel je iznova zavetišče in pomoč v Italiji, zatem v Peronovi Argentini in končno v Francovi Španiji. Kot eden največjih vojnih zločincev bi moral biti izročen roki pravice; toda »neprimerno strožja pravica zgodovine«, piše Stampa, »ga je že zdavnaj obsodila in danes ni nobenega razloga, da bi spremenila svojo razsodbo«.

Strahotna nesreča na železnici

V torek se je okrog 8. ure pripetila v Monzi pri Milanu železniška nesreča, pri kateri je zgubilo življenje 16 oseb, 124 pa jih je bilo ranjenih. Do strašne nezgode je prišlo, ker se je brzovlak Sondrio-Milan iztiril dva km pred postajo v Monzi. Na tem mestu gradijo železniški podvoz in zato morajo vlaki tu voziti s hitrostjo 10 km na uro.

Brzec, ki je bil sestavljen iz 10 potniških vozov, pa je do začasnega tira pridrvel s hitrostjo 95 km in nezgoda je bila neizogibna. Strojevodja, ki je zgubil življenje, zaradi goste megle ni pravočasno videl opozorilnih znamenj in, ko se je zavedel nevarnosti, je bilo prepozno. Sedem vozov se je iztirilo, od teh so štirje zdirjali čez železniški nasip in se prevrnili.

Na vlaku je bilo okrog 800 potnikov. Bili so v glavnem delavci, uradniki in dijaki, ki so odhajali na delo ali v šolo.

Na kraju nesreče se je nutil grozen prizor: na tračnicah, po nasipu in v vozovih so bila strašno razmesarjena trupla mrtvecev, vsenaokrog pa se je slišalo stokanje ranjencev, ki so se zvijali v bolečinah in obupno klicali na pomoč. V enem izmed vozov je zgubil življenje le neki župnik: del tračnice je bil predril voz prav na mestu, kjer je sedel duhovnik in mu razklal

Optanti in slovenske šole

Današnji Messaggero Veneto je objavil članek v katerem zanika otrokom naših optantov pravico, da posečajo slovenske šole. To vprašanje, pravi list, je za vselej rešil komisar dr. Palamara, ko je bil prefekt v Gorici, ter izdal odlok, s katerim je primoral optante, da pošiljajo svojo deco k italijanskemu pouku.

V resnici je pa Palamarova odredba protustavna. Pri nas imamo namreč dvoje vrste šol, ene z italijanskim, druge s slovenskim učnim jezikom. Skupno jim je pa to, da so vse državne in zato enako dostopne državljanom; saj je v ustavi republike proglašeno, da so državljani enakopravni.

Kako je mogel dr. Palamara v Gorici izdati odlok, s katerim je vzel državljanom slovenskega jezika pravico, ki jo uživajo državljani italijanske narodnosti? Te oblasti ni imel, kajti ustavo republike lahko spremeni samo parlament in ne dr. Palamara. Da so Slovenci prišli do državljanstva z opcijo, je postranskega pomena. Glavno je, da so državljani in s tem v vsem enakopravni družini.

In četudi so še vedno samo optanti, jim po obstoječih predpisih, dokler ni še njihova prošnja rešena, gredo iste pravice kot državljanom. Palamarova naredba je torej povsem nezakonita in mora biti čimprej preklicana, ker spada to med prve pogoje prijateljskega sodelovanja sosednih narodov in držav.

Italijanska založba Mondadori izdaja že nekaj časa Zbirko sodobnih italijanskih klasikov. Se v januarju bodo v tej zbirki izšla vsa dela Vincenza Cardarellija. Pripavlja se tudi zanimiva knjiga pisatelja Emila Cecchija *Seggi e viaggi* (Eseji in potovanja), čemur bi lahko od daleč primerjali Cankarjeve Obiske ali Levstikovo Popotovanje iz Litije do Čateža.

glavo. V drugem predelu so bili 4 moški in 2 mladi dekleti: vsi moški so ostali živi, dekleti pa je sunek vrgel skozi okno in sta obe umrli.

Za pomoč ponesrečencem so ustanovili poseben sklad, v katerega so posvetna in cerkvena oblastva ter razne ustanove že prispevale 23 milijonov lir. Celotna gmotna škoda znaša 500 milijonov ali pol milijarde lir.

Tenorist Josip Rijavec

Dne 30. decembra je v Beogradu umrl slavni slovenski tenorist in naš primorski rojak Josip Rijavec. Rodil se je leta 1890 v Gradiški ob Soči, glasbeno šolo pa je obiskoval v Gorici, Ljubljani in na Dunaju. Nastopal je v ljubljanski, zagrebški in beograjski Operi, zadnja leta pa je bil profesor na Glasbeni akademiji v Beogradu.

Bil je lirski tenor, z lepim in zelo kultiviranim glasom ter dosegel velike uspehe tudi na tujih odrih. Nastopil je domala v vseh evropskih državah in tudi v Ameriki, kjer so ga mnogi primerjali s Carusom, dosedanjim največjim tenoristom na svetu. S svojim petjem je obenem pomagal širiti v tujini ime našega naroda in tudi zato zasluži, da ga ohranimo v trajnem spominu.

S Tržaškega

Tržaški občinski svet:

Skromne obljube za odločilno pomoč

Tržaški občinski svet je dne 28. decembra s pičlo večino odobril proračun za leto 1960. Da ga je odbor lahko srečno spravil pod streho in se tako obdržal na vladi, se mora zahvaliti »neodvisnežema« Tolloyu in Borgheseju ter dr. Josipu Agnelettu. Zadržanju obeh »neodvisnežev« se ni čuditi, kajti v Trstu že domala vsi vedo, od kod tolika njuna današnja prijaznost do vladajoče stranke. Preseneča pa nastop svetovalca Slovenske liste, ki je še pred 3 tedni odločno izjavil, da bo glasoval proti proračunu, češ da odbor ne upošteva potrebe slovenskih občinarjev.

Kaj se je zgodilo, da je dr. Agneletto tako rekoč čez noč korenito spremenil stališče do odbora? Ker iz izjave pred glasovanjem niso jasno razvidni vzroki njegovega preokreta, smo prisiljeni, da jih skušamo spoznati iz pisanja dveh listov, ki dr. Agneletta podpirata.

Zadnji Kat. glas n. pr. piše, da je imel svetovalec SL »razgovor z županom Franzilom in dr. Roccom« (odbornikom za finance), po katerem »naj bi se položaj spremenil«. Vsebine razgovora list ne omenja, temveč le poroča, da so »pri zaključni seji vzeli v poštev dr. Agnelettovo zahtevo po otvoritvi otroškega vrtca pri Sv. Ivanu« ter dodaja, da obstaja »upanje, čeravno ne gotovost, da bo na prihodnjih sejah prišlo do končne odobritve«. List obenem pripominja, da so dr. Agneletto in oba neodvisneža »skušali opravičiti svoj glas tudi s strahom pred komisarsko upravo«.

Demokracija z dne 1. januarja pa med drugim piše, da je odbornik dr. Rocco na zadnji seji »omenjal imenovanje določene

† RUDOLF FAJS

V torek se je po Trstu razširila vest, ki se je na žalost izkazala za resnično, da je v Ljubljani dne 4. t. m. umrl Rudolf Fajs.

Ceprav pokojnik ni bil Tržčan, saj se je rodil pred 49 leti v Šmarjah pri Jelšah, smo ga tukajšnji Slovenci imeli radi, ker je vsa povojna leta požrtovalno delal v našem javnem življenju. Poučeval je na tržaških slovenskih srednjih šolah in bil velik prijatelj mladine ter jo znal navdušiti za učenje in resno delo.

Fajs je med nami znan tudi kot ustanovitelj Literarnih vaj, revije, ki je imela in ima zelo pomemben vpliv na slovensko mladino.

Njegovo delo med nami je bilo l. 1954 žal prekinjeno, ker je kot jugoslovanski državljani izgubil profesorsko službo in se je vrnil v Ljubljano, kjer je bil v zadnjem času višji pravni referent pri Narodni banki.

Kdor je pokojnega osebno poznal, je moral v njem ugotoviti velike sposobnosti: izredno bister um in veliko energijo, katero je vedno rad dal na razpolago za idealno narodno delo. Vsem, ki smo ga poznali, bo ostal v trajnem spominu.

Njegovi ženi, otrokom in sorodnikom izrekamo ob nenadomestljivi izgubi moža in očeta globoko občuteno sožalje!

ga števila občinskih poljskih čuvajev v spodnji in gornji tržaški okolici«, da je »zagotovil znižanje cene vode za poljedelske namene« ter da bo občina »ustanovila dvoje zabavišč tam, kjer sta potrebni«.

Da se je dr. Agneletto zadovoljil samo s temi skromnimi obljubami, skoraj ne moremo verjeti. Prav tako nas ne more prepričati, ko pravi, da je glasoval za proračun, ker je hotel preprečiti imenovanje komisarja. Saj je to moral vedeti že tedaj, ko je izjavil, da bo glasoval proti. Da je podprl do Slovencev nepravilni odbor, so morali biti drugi vzroki, ki so širši javnosti seveda neznani.

Ali je takšna politika pravilna in za naš življenjski koristna, pa naj razsodijo tisti volivci, ki so mu pri zadnjih volitvah izrekli zaupanje.

Sempolaj:

SMRT DEKANA VINKA ŠTANTE

Dva dni pred Novim letom je v Sempolaju po daljši bolezni izdihnil dušo tamkajšnji dolgoletni župnik in dekan Vinko Štanta. Pokojnik se je rodil pred 76 leti v Mirnu pri Gorici, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1910. Še pred koncem prve svetovne vojne je bil imenovan za župnega upravitelja v Mavhinjah, leta 1922 pa je prevzel šempolajsko faro, kjer je ostal do smrti.

Vinko Štanta je bil preprost, a goreč duhovnik ter mož izredno dobrega srca. Vse življenje je prebil v revščini in je kot revež tudi umrl.

Njegove telesne ostanke so na Novo leto položili v grob na šempolajskem pokopališču. Pogreba, ki ga je vodil goriški prošt msgr. Soranzo, se je poleg velikega števila duhovnikov udeležila izredna množica prebivalcev šempolajske župnije ter bližnjih in daljnih vasi. Mašo zadušnico je daroval kanonik msgr. Novak, pevski zbor pa je v cerkvi in na pokopališču zapel nekaj žalostink. Od pokojnega dekana se je z zbranimi besedami poslovil nabrežinski župnik g. Rejec.

Naj pokojnemu dekanu Bog obilno plača trud in žrtve, ki jih je moral prestati v svojem dolgoletnem nesebičnem službovanju med našim ljudstvom. Pokojnikovim sorodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje.

Sv. Križ:

KOLONIZACIJA SE NADALJUJE...

Tržaški občinski svet je na zadnji seji lanskega leta dobrih sklep odbora, da se proda Ustanovi julijskih dalmatinskih beguncev 31.773 kv. m jusarskega zemljišča v bližini naše vasi. Svet je nadalje sklenil odstopiti isti ustanovi 26.804 kv. m jusarskega zemljišča na Proseku. Občina bo za to prejela nekaj nad 14 in pol milijona lir odškodnine.

Na prodanem zemljišču, ki obsega skoraj 6 hektarov, bodo zgradili stanovanja za istrske begunce, kar pomeni, da se kolonizacija slovenskega podeželja na Tržaškem

nemoteno in načrtno nadaljuje. To se dogaja, čeprav je v členu londonskega sporazuma rečeno, da se z »upravnimi ukrepi« ne sme spreminjati narodnostni značaj tukajšnjega ozemlja.

Zdi se nam, da naše politične organizacije to vprašanje preveč zanemarjajo, medtem ko je očitno, da ravno zaradi načrtnega poitalijančevanja zemlje grozi najhujša nevarnost za naš nadaljnji obstoj.

OBVESTILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu sporoča, da je pričelo sprejemati naročila za nakup trtnih sadik (divjakov in cepljenk) in sadnih dreves, ki jih kmetovalci nameravajo posaditi spomladi. Na razpolago je državni prispevek, ki znaša največ 50% nakupne cene.

Naročiti je treba najmanj 50 trt-cepljenk, 100 divjih trtnih sadik in 25 sadnih drevesc. Ob naročilu je treba dati na račun 10 lir za vsako divjo trtno sadiko, 25 lir za cepljenko in 100 lir za sadno drevesce.

Naročila sprejemajo do 20. februarja.

Beneška Slovenija -

Šlenart:

UMRL JE MSGR. BOŽO KJACIČ

V torek, 29. decembra, je v čedadski bolnici po večmesečni hudi bolezni zatisnil za vedno svoje oči naš rojak dr. Božo Kjačić, kanonik goriškega kapitlja in notar nadškofije v Gorici.

Plemeniti pokojnik se je rodil leta 1902 v Dolenji Mjersi in je po posvetitvi v mašnika služboval v goriški nadškofiji, in sicer najprej v Podmelcu in Bovcu kot kaplan, nato pa kot župnik v Srpenici in od leta 1936 do 1946 v Solkanu. Tedaj ga je pokojni nadškof dr. Margotti imenoval za nadškofijskega notarja in kanonika.

Njegove telesne ostanke smo položili k večnemu počitku na pokopališču ob cerkvi v Šlenartu. Pogreba, ki je bil na Silvestrovo, se je udeležila obilna množica vernikov iz raznih vasi Beneške Slovenije, prisotnih pa je bilo tudi mnogo pokojnikovih prijateljev in znancev iz Gorice, s Tržaškega in iz Solkana, med njimi tudi tamkajšnji dekan g. Simčič.

Po maši zadušnici, ki jo je daroval goriški prošt msgr. Soranzo, so štirje sinovi pokojnikove sestre odnesli stričevo krsto na pokopališče, kjer se je od pokojnega sobrata poslovil goriški generalni vikar msgr. Soranzo. Vseh pokojnikovih duhovnih sobratov pa je bilo pri pogrebu okoli 50, med njimi sedem kanonikov goriškega kapitlja.

Kako nesvobodno se čuti naše ljudstvo v lastni domačiji, se pa vidi že iz tega, da je blagi pokojnik odšel v večnost, ne da bi mu kdo od njegovih slovenskih sobratov ali kak drugi Slovenec spregovoril nekaj besedic v jeziku, ki ga je pokojnik ljubil iz vsega srca, in v imenu naroda, za katerega je delal skozi vse življenje.

Vaši prijatelji, dragi gospod Božo, Vam vzklikamo: »Veselo počivajte v Stvarniku in ne pozabite na nas!«

ŠE ENA SMRT

Vso idrijsko dolino je pred kratkim pretresla vest, da je v Praprotišču iznenada umrl posestnik Ivan Kavčič. Po večerji je odšel k sosedu Alojziju Bernjaku in se pri ognjišču z njim razgovarjal o vsakdanjih skrbeh in težavah. Med razgovorom se je pa mož zgrabil za srce in se v trenutku

GORISKI OBCINSKI SVET

Na dveh zadnjih sejah je goriški občinski svet razpravljajal o posameznih postavkah proračuna.

To pot moramo spet odobriti izvajanja dr. Pedronija, ki je izrazil nezadovoljstvo nad odmerjenjem družinskega davka; spet namreč prehudo obremenili občinarje z majhnimi in srednjimi dohodki, medtem ko davkoplačevalcev z velikimi dohodki niso primerno obdavčili.

Odbornik za finance dr. Galarotti je pri tem pripomnil, da je v glavnem seznamu za družinski davek bilo lani vpisanih 17.700 oseb, od teh jih 7000 plačuje manj kot 15 tisoč lir, 5000 manj kot 10.000 lir, 1400 manj kot 2000 lir na leto. Pozabil pa je povedati, da je mnogo uradnikov in profesorjev, ki so lani plačevali le okoli 4000 lir družinskega davka, medtem ko znaša letos njihov davek nad 12.000.

Kanalška dolina

zgrudil na tla. Poklicali so sicer zdravnika, ki pa je mogel le ugotoviti, da je Kavčiča zadela kap.

IZ REZIJE

Nedolgo tega so v naši občini popisali število živine in ugotovili, da je pri nas 445 krav, 116 telet in 38 prašičev. Iz tega vidimo, da je pri nas prav malo živine, zlasti če upoštevamo, da šteje občina 3.500 duš. Eden izmed vzrokov tega stanja je, da naši ljudje premalo izrabljajo pašnike, ki jih je pri nas precej in dobrih; premnogi drže živino zaprto v hlevih, namesto da bi jo odgnali na dobro pašo; zato ni čudno, da je število glav v primeri s prejšnjimi popisi precej padlo; glavni vzrok nazadovanja živine pa je naravno porazno izseljevanje moške delovne sile.

Učaja, večja vas v naši občini, je že več dni popolnoma zasnežena in odrezana od ostalih naselij. V sredo prejšnjega tedna je vojaškim oddelkom in uslužbencem telefonskega podjetja uspelo vzpostaviti z njo telefonsko zvezo. S posebnimi snežnimi plugi, ki jim jih je dala na razpolago videmska pokrajinska uprava, pa niso mogli priti do vasi. Medtem ko to sporočamo, bodo skušali očistiti pot s posebnimi sredstvi, ki jih bo dalo na razpolago vojaštvo in upamo, da bodo pri delu uspeli.

IZ ŽABNIC

Ta teden bo, kakor ponovno obljublja, stekla iz Ovčje vasi na Svete Višarje nova vzpenjača. Doslej so napravo že večkrat preizkusili in jo obtežili s trikrat težjim bremenom, kot ga bo redno prevažala.

Vzpenjačo je zgradila družba, ki ji predseduje odvetnik Pisenti iz Gorice. Načrt je izdelal inženir Gnadlinger iz Solnograda, tehnična dela pa podjetje Leitner iz Sterzinga. V celici vzpenjače se bo lahko prevažalo 25 oseb; višinska razlika med odhodno postajo in postajo na Sv. Višarjah znaša 1020 m, dolžina vzpona pa 2400 m; največja globina med celico in hribom znaša 160 m, zato je pogled iz nje zares čudovit.

Nova naprava bo prav gotovo močno vplivala na razvoj tuijskega prometa in posebno še zimskega športa, saj se bodo smučarji v nekaj minutah znašli na višini 1800 m in se spuščali v dolino po lepih belih rebrih.

Svet je razpravljajal tudi o dohodku, ki ga dajejo pristojbine na sejnih. Ob tej priliki je župan poudaril, da bi moral sejem sv. Andreja, ki se v Gorici prireja že 700 let, ohraniti tudi svoj gospodarski in ne le zabavni pomen.

Na vprašanje svetovalca dr. Batte'la, ali misli mestna uprava ohraniti še nadalje 14-dnevne sejme, je župan odgovoril, da so tedenske sejme spremenili v 14-dnevne na zahtevo nekaterih trgovcev v Raštelu, ker jim tuji prodajalci na sejnih povzročajo občutno škodo.

Ko je svet razpravljajal o upravi goriškega gradu, je svetovalac Bratuž predlagal, naj občina poskrbi za prevod voziča o goriškem gradu v slovenščino. Zelo smo radovedni, ali bo župan ustregel tej upravičeni želji Slovencev.

Na zadnji seji se je zaključila razprava o posameznih postavkah proračuna.

Svet je z zadovoljstvom sprejel obvestilo, da bo občina na zelenjadnem trgu zgradila streho, tako da ne bo treba prodajalcem in kupcem sklepati kupčij na prostem. Ko je svet končno razpravljajal o cestah, je župan sporočil, da bodo tovornike, ki vozijo s prehoda pri Rdeči hiši proti Vidmu, usmerili po krožni cesti, ki bo vodila čez Caterinijev trg, po ulicah Orzoni in Don Bosco čez pevmski most in skozi Podgoro.

Končno so bile vse postavke odobrene z običajno večino glasov.

IZ JAZBIN

Kadar se v naši vasi zgodi kaj važnega, zlasti kaj veselega in koristnega, se vselej oglasimo v Novem listu.

V tem božičnem času sta dva dogodka napolnila z velikim zadovoljstvom srca vseh Jazbincev.

V zadnjih 8 dneh so delavci napeljali prav v vse hiše v Jazbinah električno luč, po kateri smo dolga leta hrepeneli. Končno se je naša vroča želja vendar uresničila. Zato izrekamo zahvalo vsem, ki so izvedbo tega prepotrebne delo omogočili, zlasti še domačim občinskim svetovalcem.

Ta za našo vas važni dogodek je domači pevski zbor tako proslavil, da je na razsvetljenem vaškem križišču v bližini cerkve zapel nekaj slovenskih pesmi.

In kaj naj rečemo šele o zvonovih za našo cerkev, ki so jih prepeljali na sam sv. večer iz Gorice, kjer so stali kar šest dolgih let? Iz vsega srca jih pozdravljamo in nestrpnost čakamo, da se njihova pesem čimprej oglasi iz zvonika.

Ker je naša cerkev zelo revna, pričakujemo, da bodo naši vaščani in tudi dobrotniki iz sosednih vasi pomagali zvonove čimprej postaviti na njihovo mesto.

Lep zgled vsem so že dala mnoga naša dekleta, ki so prva zbrala med seboj precej prispevkov. Na tem mestu se še zahvalimo svojemu župniku, ki se je zelo trudil, da je jazbinska cerkev prišla do zvonov.

IZ DOBERDOBA

Predpreteklo nedeljo je bila seja našega občinskega sveta, ki so se je udeležili vsi svetovalci. Ti so razpravljajali o proračunu za leto 1960, ki izkazuje nekaj nad osem mi-

Iz Goriške

lijonov lir dohodkov in 11 in pol milijona lir izdatkov, se pravi, da znaša primanjkljaj 3 milijone in 300 tisoč lir. Za popravilo šol v Doberdobi in na Palkišču bodo potrošili 200 tisoč lir; 700 tisoč pa bodo uporabili za popraviljanje občinskih poti; pri razpravi so razni občinski svetovalci poudarili, da bi za popravo ceste proti Zagraju morala poskrbeti država, ker so jo uničila vojaška vozila. Za gradnjo ljudske hiše v Jamljah so določili 300 tisoč lir; občina bo namreč poskrbela za zemljišče in napeljala luč, druge stroške pa bo poravnala Ustanova za gradnjo ljudskih hiš; za napeljavo električne luči v novo jameljsko šolo bodo izdali 150 tisoč lir. Ostali znesek bodo uporabili za socialno pomoč in razna prepotrebna dela.

V novo komisijo občinske podporne ustanove so izvolili 5 svetovalcev, tri iz Doberdoba in po enega iz Jamelj in s Poljan. Občinski očetje so nadalje soglasno sklenili najeti 37 milijonov posojila, ki ga občina potrebuje za dozidavo doberdobske šole in opremo otroškega vrtca v Doberdobi, za zgradnjo pokopališča v Dolu in druga javna dela.

Končno je župan poročal tudi o javnih delih, ki jih je občina izvedla lani in omejnili zlasti zgradnjo jameljske šole ter vse delo, ki je bilo potrebno za napeljavo elektrike v Dolu in njegovih naseljih.

KONCERT BOŽIČNIH PESMI

Nekaj posebnega je bil letos koncert božičnih pesmi v stolnici dne 27. decembra. Njegov pomen je bil še toliko večji, ker smo se ta dan spomnili tudi 500-letnice obstoja stolne župnije v Gorici. Nihče pa ni bil bolj na mestu, da o tem dogodku spregovori, kot današnji solkanski dekan g. Andrej Simčič. Verniki, ki so kljub silnemu dežju napolnili cerkev, so pazljivo sledili vsaki njegovi besedi. Pojasnjeval jim je zgodovino solkanske župnije, iz katere je nastala današnja stolniška župnija; obrazložil je nadalje zgodovinska dogajanja v zadnjih 500 letih, ki zadevajo Solkan, Gorico in svetogorsko baziliko ter čudežno podobo svetogorske Matere.

Svoje besede je zaključil s prošnjo, naj bi svetogorska kraljica očuvala naš rod ob Soči tu in onstran meje, kakor ga je čuvala v preteklosti, da je in bo ostal zvest božjemu Sinu in Njej!

Zatem je v slovesnem sprevedu stopil pred oltar g. nadškof in s kora je zadonel mogočen spev »Ecce Sacerdos magnus«. Nato se je začel koncert slovenskih božičnih pesmi.

Gospod nadškof je bil očitno ganjen od lepote slovenske pesmi, saj se mu je v njej odkrilo verno slovensko srce, ki ga je Stvarnik prav s pesmijo tako zelo obdaril.

V svojem nagovoru je msgr. Ambrosi obžaloval, da ne more govoriti slovenskim vernikom v njihovem materinem jeziku. Poudaril pa je, da se ne smatra le za očeta vernikov enega samega jezika, marveč vseh, ki so mu zaupani, saj je namestnik Jezusa Kristusa, ki je poslal svoje učence v svet z naročilom: »Pojdite in učite vse narode«.

Briška zadružna vinarska klet

V zadnjem času mnogo razpravljajo o ustanovitvi zadružne vinarske kleti za goriška Brda. V ta namen je bil ustanovljen odbor, ki prireja sestanke po vaseh.

Od slovenskih krajev pridejo v poštev predvsem Števerjan, Oslavje, Štmaver, Pevma in Podgora ter zaselki od Jazbin do Mirnika, od furlanskih pa Fara in vsi kraji od Ločnika preko Moše, Kaprive, Krmina in Bračana do Dolenj. Na tem področju pridelajo od 25 do 30.000 hl vina in toliko zmogljivost bi morala imeti tudi nova zadružna klet.

Mnogi slovenski vinogradniki imajo o novi kleti delno upravičene pomisleke in posebne želje. Vsi pomisleki pa morajo izginiti, če upoštevamo, da se bo vino prej ali slej prodajalo samo v zapečatenih steklenicah. Tedaj bo neorganiziran vinogradnik navezan samo na veletrgovca, ki mu bo odkupil vino. Že danes kupujejo gostilničarji vino od trgovcev samo v pletenkah (flaškoni) in prav redki ga kupijo od proizvajalca samega. Trgovci pa znajo vina rezati in lahko prodajajo kot pristen »bric« vino, katero je prišlo iz San Severa v Apuliji.

Če hočemo, da se bo briško vino uveljavilo, je zadruga nujno potrebna. Le tako bo zajamčeno, da se bo v gostilnah točilo le pristno briško vino.

Upravičeni pa so nekateri pomisleki. Briško vino je znatno boljše kot vino iz ravnine, njegovo pridelovanje pa zahteva tudi več truda. To bi morali upoštevati pri ocenjevanju zadrugi izročnega grozdja in za njegovo oceno ne bi smel veljati moštometer, ki kaže, koliko sladkorja vsebuje grozdje oziroma mošt. Upoštevati je nadalje treba okus, ki je odvisen od soglasja med kislina in eteričnimi olji.

Toda zadruga bo gotovo ustanovljena, ker jo zahtevajo današnje razmere. Gotovo je tudi, da bodo vanjo vstopili vsi naši vinogradniki, ker bodo videli, da ni drugega izhoda. Naši vinogradniki pa bi morali imeti v vodstvu zadruga važno besedo, kar je mogoče samo, če bodo njihovi zastopniki imeli podporo vseh vinogradnikov. Zato je pa potrebno, da se vprašanje pravočasno in temeljito prouči.

ŽENA IN DOM

Kakšne ženske so moškim všeč

Moški so romantiki, kadar gre za ženske. V primerjavi z moškimi so ženske mnogo bolj stvarne. Lepota je silno kočljiva zadeva. Lepa ženska, ki ji manjka toplina, ki se ne zna navduševati, ki ne zna izražati veselja in razumevanja ter ne kaže nobenega zanimanja za svet okrog sebe, postane kaj kmalu nezanimiva in dolgočasna.

Kar vleče moške k ženskam, je nekaj več kot lepota. Očarljivost ali prisrčnost bi bili lahko nadomestilo za lep obraz. In Evini hčeri, ki se lahko postavijo s to lastnostjo, je lepota odveč. To je tista sila, ki spravlja ljudi v prijetno razpoloženje, da nevede odpirajo svoja srca. To je vrlina, ki ne dopušča moškim, da bi bili surovi in zlobni. Razen privlačnosti in lepote so seveda še druge stvari, ki »razburjajo« moške: način oblačenja na primer. Povprečen moški sicer nima mnogo pojma o ženski modi, vendar mu je všeč in hitro opazi, če je žena čedna in okusno oblečena. Kaj hitro pa seveda zameri, če se mu zazdi, da se žena ne oblači čedno zanj, temveč zato, da bi vzbudila pozornost ali nevoščljivost drugih žensk.

Z leti moški spoznavajo, seveda ne vsi, da je osnovna in največja vrlina ženske njen značaj.

GOSPODARSTVO

Sadno drevje pozimi

V zimskem času moramo sadno drevje obrezati, prečistiti ter poškopiti s primernimi sredstvi, ki zatrejo živalski mrčes in glivične bolezni. Ker je zima dolga, nastane vprašanje, kdaj je za ta opravila najprimernejši čas.

Sadno drevje moramo obrezati, ko smo gotovi, da se bodo rane zacelile. Najbolje bi bilo, da bi to delo izvršili, ko je drevo v polnem razvoju, se pravi junija ali julija. Tedaj opravimo tako imenovano zeleno obrezovanje. Če takrat odstranimo tiste poganjke, ki bi pozneje bili v napotje, so rane sorazmerno majhne in se kmalu zacelijo. Zato je zeleno obrezovanje najbolj priporočljivo. S tem pa ni rečeno, da ne smemo obrezati dreves pozimi. Saj je v tem času drevo golo (brez listov) in zato najlaže ugotovimo, kaj moramo z njega odstraniti.

Rastlina zaceli rane z izločanjem plutovine, ki se raztegne po vsej rani. Plutovina pa nastaja samo pri višji toploti, medtem ko se ne tvori v mrazu, ko pade temperatura pod ničlo. Zato smemo drevesa obrezovati, le če smo gotovi, da toplomer dalj časa — več dni — ne bo zlezal pod ničlo. Primeren čas pa je navadno samo v dobi, ko listi odpadejo, in neposredno pred novim brstenjem. V naših krajih je najugodnejši čas za zimsko obrezovanje od srede novembra do srede decembra, ali od srede februarja dalje. Od srede decembra do srede februarja imamo pri nas čestokrat zmrzali, zato dreves v teh mesecih ne kaže obrezovati: drevje bi težko zacelilo rane. To je posebno važno za obrezovanje občutljivejših sadnih vrst, kot sta breskev in hruška.

Približno enaka navodila veljajo tudi za škropljenje, zlasti če uporabljamo škropila, ki prodrejo v notranjost lesa, v medceličje, se pravi v prostor med posameznimi celicami. Rastlina namreč pripravlja odpor proti mrazu tako, da zgosti svoj sok v celicah:

voda izstopi iz celic v prostor med celicami in ko se toplota zopet dvigne, se vrne na prejšnje mesto. Če škropimo s strupenimi sredstvi v dobi, ko se voda nahaja med celicami, pride lahko vanjo strup, ki zatem pride z vodo v celico in ta lahko umre. Posebno strupena je žvepleno-apnena brozga. Ni nevarnosti pa za zastrupitev, če škropimo, preden se je rastlina pripravila na zimski počitek (pred zgoščanjem soka v celicah), ali pozneje, ko se rastline pripravljajo na pomladno brstenje. Najprimernejši čas za škropljenje je torej tik po odpadu listov ali še bolje tik pred nastopom pomladi. Takrat tudi najbolj učinkovito zatiramo škodljivi mrčes. Če škropimo proti koncu zime, najlaže uničimo obenem tisti mrčes, ki prezimuje v obliki jajčje zalege, (listne uši in kaparji). V začetku zime se zarodek tega mrčesa nahaja sredi jajčka in škropilo ne prodre prav lahko do njega. Proti pomladi pa se je zarodek že razvil in se razširil po vsem jajčku in takrat ga škropilo prej doseže in zatire. S poznim škropljenjem, in sicer tik pred pomladjo, uničimo lahko tudi tisti mrčes in trose glivičnih bolezni, ki so prezimile v popju, kot n. pr. oidij na jablanah.

Do konca februarja, ko je nevarnost zmrzali, ne bomo torej sadnega drevja ne obrezovali in ne škropili, pač pa bomo to delo izvršili konec februarja in v prvi polovici marca.

— . —

Pšenica se razvija tudi pozimi

Pšenica v zimskem času sicer ne razvija novih listov, a ne spi. Če zemlja ni globoko zmrznjena, koreninice delujejo, se širijo in krepijo srce bodočega pšeničnega grmiča, ki tako nabira sile za bujnejšo rast spomladi. Zato je važno, da imajo pšenične koreninice na razpolago primerno hrano, katero lahko sprejmejo in predelajo. Taka hrana je solitna kislina, katero nudimo pšenici z navrhnim gnojenjem — gnojenjem pod list. Na vsakih 100 m² posevka raztrosimo po 1/2 kg apnenega (nitrato di calcio) ali amonijevega solitra (nitrato amonico). Večji pridelek nam bo ta strošek obilno poplačal.

TELETA — DVOJCKI

Na Angleškem so vbrizgali kravam hormone, ki so jih dobili iz krvi brejih kobil. Poskus so napravili z 2.000 kravami. Medtem ko pride pri kravah en par dvojčkov komaj na 150 skotitev, so pri zgornjem poskusu dobili 30 parov dvojčkov pri 100 skotitvah.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 7. januarja si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	618—620 lir
avstrijski šiling	23,70—24,20 lir
100 dinarjev	73—83 lir
100 francoskih frankov	122—125 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	148—149 lir
švicarski frank	142,50—144 lir
pesos	7—8 lir
zlato	702—704 lir

MODNE NOVICE ZA MOSKE

- Daljši suknjič z ozkimi in dolgimi zavihli.
- Ravni plašči s komaj poudarjenim pasom spredaj. Plašči pokrivajo kolena.
- Srajce iz popelina z zelo ozkimi svetlomodrimi in belimi progami in škrobljenimi belimi ovratniki in zapestnicami.
- Manj konicasti čevlji.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Na dan volitev samih, 15. maja, so bili v celico položene samo glasovnice fašistovske liste in ne tudi drugih strank, kakor je zakon veleval. K sreči so pa imeli naši ljudje glasovnice z lipovo vejico pri sebi in se jih posluževali namesto fašistovskih, katerih kúp je ostajal vedno enak. Ko je brigadir to opazil, se je razsrdil, kot da bi šlo za kako goljufijo. Lopov je nekaj naših ljudi celo zaprl v orožniško postajo, druge pa telesno pretepal.

Pri komur je našel glasovnico Jugoslovanske narodne stranke, jo je kratkomalo raztrgal. Z mnogimi volivci je bil nesramnež sila surov in jih tepel, kot bi bili živali in ne

70. Dr. E. BESEDNJAK

svobodni državljani. Ravno tako protizakonito kot brigadir se je obnašal tudi njegov neposredni predstojnik, ondotni orožniški poročnik. Ta je kar v volilni sobani jemal našim ljudem iz rok glasovnice z lipovo vejico ter stavil v zalepko fašistovske.

Predrzni poročnik je to delal pred očmi uradne volilne komisije, ki si ni upala ziniti besede zoper tako očitno gaženje zakona. Zločincu ni mogel namreč nihče do živnega, ker je bil oblečen v opravo zaščitnika postave.

Z BOMBAMI NA VOLIVCE V PAZINU

Neverjetno surovo in protipostavno so postopali črnuhi in orožniki z našimi ljudmi tudi v Pazinu, ki je bil zelo strupena trdnjava fašizma. Na dan volitev sta vladala v mestu do 11. ure še mir in red. Položaj se je pa iznenada spremenil, ko so ob tej uri prikorakali v Pazin hrvaški volivci iz okoliških naselij, o katerih so vsi vedeli, da bodo strnjeno glasovali za kandidate naše liste.

Tedaj so posegli vmes fašisti iz Trsta, katere je bil povabil v mesto veleposestnik Baksa, bivajoč v Lindaru, nedaleč od Pazina. Ta protislovanski zagriženec je bil domnjen z orožniki, zakaj ti so se, namesto da bi branili ogrožene Hrvate, priključili fašistom ter se skupno z njimi spravili na naše ljudi.

Z bombami in samokresi v rokah so jih kratkomalo razgnali ter prisilili, da se odstranijo iz mesta. Tako je naša lista izgubila na stotine glasov. Svoje volilne pravice se je namreč utegnulo poslužiti samo 20 Hrvatov, medtem ko so se vsi ostali morali umakniti nasilju in oditi domov, polni gneva zaradi krivice in ponižanja, ki so ju doživeli.

PRETEP V LINDARU

Sličen načrt kot za Pazin je veleposestnik Baksa zasnoval za Lindar. Tudi tu so nastopili fašisti z bombami in samokresi ter bili dogovorjeni z orožniki, da jih pri napadu na hrvaške volivce ne bodo vznemirjali, marveč gledali blagohotno in brezbrizno skozi prste.

In res so se naši volivci, ko so šli fašisti nanje z orožjem, obrnili za pomoč na pričujoče orožnike, ki so se pa delali, kot da ničesar ne vidijo in slišijo. Vsem je tedaj postalo jasno, da so orožniki v zvezi z napadalci, kar je pognalo hrvaškim kmetom kri v glavo. Sklenili so, da se postavijo v bran za svoje zakonite pravice ter da se ne dajo od nikogar žaliti in voditi za nos.

Zato so se v obupu pred očmi orožnikov vrgli na fašistovske hudodelce ter jih začeli pošteno mlatiti. V pretepu so sicer črnuhi dobili, kar so iskali in zaslužili, naša kandidatna lista je pa na žalost spet prišla ob lepo število glasov.

ZLOČINI V POREŠČINI

Posebno hudodelsko so se med volitvami obnašali do naših ljudi fašisti in oblastniki v glavnem mestu Istre Poreču. Uradni poverjenik naše stranke Ante Jurković, ki bi moral zastopati našo kandidatno listo v ondotnem 5. odseku, je na dan pred volitvami, se pravi 14. maja, šel na občinski urad v Poreču in zahteval, naj mu izroče uradno izkaznico, ki mu je po zakonu pritkala.

Toda kaj so gospodje naredili? Namesto da bi izpolnili svojo postavno dolžnost, so Jurkovića kratkomalo zaprli in obdržali v ječi. Ista usoda je zadela tudi drugega našega poverjenika Tomo Juhnica iz bližnjega Žbandaja, ki bi moral drugi dan zastopati slovensko-hrvaško kandidatno listo v 3. poreškem odseku. Tudi njega so enostavno vtaknili v zapor.

Že ta dva dogodka nista ničesar dobrega obetala. Če so si občinska oblastva upala tako nesramno in brez strahu teptati zakonske predpise v blato ter naše poverjenike brez vsakega vzroka vtikati v ječo, je bil to očiten dokaz, da je vse skupaj domnjeno z višjimi uradi. Izdelan je bil prav gotovo poseben načrt, po katerem naj bi se Hrvati na Poreščini za vsako ceno v čim večjem obsegu oropali njihove volilne pravice.

PETAR BURIC

Na to je kazalo tudi surovo nasilje, ki se je isti dan primerilo v bližnji Baderni, da bi se ondotni Hrvati temeljito ustrašovali ter si naslednjo nedeljo ne upali na volišče glasovati za kandidate svoje krvi.

V soboto popoldne ob 4. uri je prihrumela v Baderno tolpa oboroženih fašistov in vzela na piko narodno zavednega ter daleč naokoli znanega hrvaškega posestnika Petra Burića.

(Nadaljevanje)

Ob nedeljah smo si privoščili tisti, ki smo imeli kaj denarja »na knjižicah«, tudi kak »nakup«. Ob prihodu v taborišče smo morali namreč oddati ves denar. Rečeno je bilo, da nam ga bodo spravili. Res so ga vpisali in čez čas smo zvedeli, da si lahko za tisti denar kaj kupimo v taboriščni kantini. Na zalogi pa ni bilo skoro ničesar razen izredno milega piva, ki bi ga bili lahko mirne duše uvrstili med brezalkoholne pijače. Bilo je podobno kakšnemu razredčenemu sadnemu soku brez sladkorja in se ni niti penilo niti ni imelo okusa po pivu. Toda vleklo je že ime in ker smo bili prepričani, da ne bomo nikoli več videli svojega denarja (in ga res nismo), smo ga rajši zapravili, kolikor smo mogli, za tisto vodeno pijačo. Tolažili smo se s tem, da ima morda kaj redilne vrednosti, če že ne vsebuje alkohola. Vendar nisem mogel nikoli popiti več kot nekaj požirkov, ker se mi je upirala. Seveda se je vedno kdo ponudil, da jo popije namesto mene. Občudoval pa sem organizacijo, ker je mož v kantini med tolikimi tisoči ljudi, ki so imeli »bančni račun«, takoj našel vsako ime. Seveda je bila tudi to zasluga internirancev, ki so delali v računskih pisarnah.

Najbolj vesel trenutek za vsakega Slovenca v taborišču pa je bil tedaj, kadar je dobil pošto od doma. Tisti, ki so bili doma iz Štajerske ali Kranjske, so namreč smeli pisati domov, seveda v nemiščini in to vsako drugo nedeljo na papir, ki smo ga lahko dobili pri blokovnem pisarju. Bile so kuverte in papir najslabše kakovosti. Pisma niso smela preseči določenega števila besed; če se ne motim, je bilo dovoljenih sedemdeset besed ali nekaj podobnega. Pisati pa smo smeli samo lastni družini in nikomur drugemu. Praktično je to pomenilo, da smo smeli pisati samo osebam, ki so nosile isti priimek kot pisec pisma. Tako n. pr. ni bilo mogoče pisati kaki poročeni sestri. S tem si je taboriščna uprava olajšala kontrolo. Seveda pa so mnogi našli možnost, da so obšli tudi to omejitev. Pismo so naslovili pač na sestrično dekliško ime. Delali smo tudi tako, da smo pritaknili kakšni osebi, ki sploh ni bila z nami v sorodstvu, še lastni priimek,

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

114

n. pr. Breda Podobnik Mlakar. Najbrž je prejemnica debelo gledala, posebno če je bila poročena, a upali smo, da je toliko inteligentna, da bo razumela. V pismu seveda takšnih stvari ni bilo mogoče omeniti, ker je šlo na cenzuro. Oddati smo ga morali odprtega s svojim naslovom zadaj. Vendar so se take in podobne zvijače navadno posrečile. Nekateri, ki so delali v takih komandah, kjer so prišli v stik s civilnimi delavci, so včasih tudi našli možnost, da so poslali necenzurirano pismo preko katerega izmed njih in dobili na njegov naslov tudi odgovor. Seveda je tako pismo vsebovalo vse kaj drugega kot omedlne fraze, s katerimi smo lahko javili domačim, »da se imamo dobro, in isto upamo tudi o vas«. Iz odgovorov, ki so prihajali na naslove civilnih delavcev, smo včasih zvedeli tudi kakšno podrobnost o poteku osvobodilnega boja v Sloveniji, čeprav so bili ljudje seveda tudi v takih pismih v splošnem previdni. Izražali so se sibilinsko, v dvoumih frazah, ki jih je lahko razumel le prejemnik, drugemu niso povedale ničesar. Iz takih pisem smo tudi zvedeli od časa do časa za smrt kakšnega znanca in prijatelja.

Kadar je prišel na blok SS-ovec, ki je raznašal pošto, — bilo je navadno zvečer po apelu — smo vsi uprli oči vanj. Le Ukrajinci, Italijani in drugi, ki niso mogli pričakovati nobene pošte, so znižali glas. Pisem nikoli ni bilo veliko, ker je veljala omejitev ne le za odpošiljanje, ampak tudi za prejemanje pisem. Dovoljeno je bilo prejeti le eno pismo na mesec. Tega predpisa so se včasih dosledno držali, včasih pa se tudi niso brigali zanj. Najhujše je bilo, kadar so naslovniku pismo že pokazali, pa si ga nato obdržali, če so vedeli, da je tisti mesec že prejel pošto.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

ŠPORTNO DELOVANJE V LETU 1960

Sport je dandanes tako pomemben v življenju mnogih ljudi in posebno mladine, da ne smemo ostati do njega brezbržni. Sport je za človeka nujno razvedrilo in zavzema dandanes v njegovem življenju tako visoko mesto, da bi tukajšnje slovenske kulturno-prosvetne ustanove tega vprašanja nikakor ne smele zanemarjati in podcenjevati. Mladina se rada športno udejstvuje; zavedati pa se moramo, da če jim tega ne omogočimo Slovenci, pojde marsikdo k italijanskim športnim društvom, kjer bo prav kmalu za slovenstvo izgubljen. Mladini je treba pomagati z nasveti in ji dajati pobude, ki so primerne današnjemu položaju in ustrezajo sedanjemu času. Zavedati se je treba dalje, da večini naše mladine ne manjka sposobnosti, temveč da ji za vsestransko športno udejstvovanje primanjkuje le pogoji in na žalost gmotna sredstva, brez katerih pa si ne moremo zamisliti velikega napredka. Toda z nekoliko dobre volje se dajo te pomanjkljivosti postopno premostiti in če bodo športniki sami pokazali več prizadevnosti, jim bodo tudi drugi rade volje priskočili na pomoč.

USTANOVITEV ŠPORTNEGA ZDRUŽENJA BOR

Kdor spremlja športno delovanje v našem mestu in okolici, mora ugotoviti, da se je tukajšnja slovenska mladina prebudila. Kljub očitnim zaprekam in težavam danes ni več športnega mrtvila, čeprav uspehi še niso taki, kot bi si jih želeli. Slabo pa je, da sloni skoraj vsa skrb za športno dejavnost na ramah sorazmerno malo ljudi. Razna tekmovalna, številni pokali, mnoge prireditve in predvsem Slovenski športni dnevi so nakazali pot, ki jo je treba ubrati, če hočemo, da se šport na Tržaškem še bolj razvije. Tekmovalna pritegujejo vedno več športnikov in raven se tako postopno izboljšuje. Toda to veliko delo je bilo mogoče opraviti le z združenimi močmi in s trajnimi stiki. Prav zaradi tega smo 21. junija z veseljem pozdravili ustanovitev Športnega združenja Bor. Delovanje slovenske športne mladine je tako bilo bolj organizirano in povezano v vedno večje zadoščanje samih atletov in vseh, ki jim je naše športno življenje pri srcu. S tem

združenjem so tržaški športniki dobili ustanovo, ki vsklaja njihove želje, potrebe in delovanje in ki obenem omogoča vsestransko izpopolnjevanje in napredek. Združenje ima velike načrte, o katerih smo prepričani, da jih bo uresničilo, če bo vodstvo prizadevnejše in če se bo v društvo vključilo še večje število športnikov.

RAZGIBANO LETO 1959

Tudi lani je izmed vseh športov zavzel najvidnejše mesto namizni tenis. Čeprav ni bilo velikih tehničnih napredkov, smo vendar ugotovili, da se je povečalo število igralcev. Na sporedu so bila številna tekmovalna in tukajšnji igralci so se srečali tako z italijanskimi kot z jugoslovanskimi moštvami. Dobro zaseden je bil spomladanski turnir (več kot 50 igralcev); tudi pokal «Mladovana» je zbral precejšnje število tekmovalcev. Glavno mesto je namizni tenis zavzel tako na Slovenskem športnem dnevu kot na Mladinskem dnevu v Nabražini. Lani so se tukajšnji Slovenci prvič pomerili z Italijani in dosegli z igralcema Grbcem in Merlakom nepričakovano dobre uspehe. Merlak je zasedel drugo mesto med novinci tržaško-videmske pokrajine, Grbec pa je osvojil prvo nagrado v turnirju društva Don Bosco. Tržaški igralci pa so lani dvakrat porazili tudi močne Koprčane. Odpadla pa so lani tri pomembna tekmovalna, in sicer turnir za pokal Graphis, ki ga je prirejal K.M.I. iz Trsta, tekmovalna za pokal Milana Bogataja v prireditvi kluba S. Gregorčič iz Gorice in turnir za pokal Vrba, ki so ga običajno prirejali Sovodenjci.

Odbojka je med Tržačani tradicionalna igra in tako je tudi lani zavzela vidno mesto v vseh tekmovaljih. Tako so lani odigrali štiri večje turnirje in največ uspehov so dosegli Svetoivančani iz društva Skamperle. Dobro ekipo imajo Taborniki. Zboljšala se je tudi igra deklet, le škoda, da jih je zelo malo.

Tretje mesto pripada lahki atletiki in lani smo imeli kar precej nastopov, kar nam zagotavlja vedno večje zanimanje za to športno panogo. Največ uspehov so dosegli člani društva Skamperle; toda

pomembne zmage so želi tako Taborniki kot Križani in Openci. Tekmovali so tudi strelci, čeprav niso pravzaprav niti organizirani.

Za šah je med našo mladino bilo že od nekdaj veliko zanimanja in je znano, da so Slovenci najboljše šahisti na tukajšnjem ozemlju. Kljub dobrim igralcem pa so lani turnirji bili slabo zasedeni.

Telovadci so lani pokazali svoje sposobnosti tako v Nabražini kot v Trstu. Važno je opozoriti, da takšni nastopi navdušujejo igralce in bi zato, želeli več takih prireditev. Lani so prišli na vrsto tudi nogomet (prijateljska srečanja med moštvami iz okolice), igra med dvema ognjema (ki jo nekateri podcenjujejo) in smučanje (razni tečaji).

NOVE NADE V LETU 1960

Za nekatera društva obračun delovanja v letu 1959 ni posebno razveseljivo. Tako ni bilo nekaterih važnih tekmovalj, ki so v preteklosti pripomogle k izboljšanju tržaškega športa. Zaman smo iskali lani med nastopajočimi športniki pripadnike Krožka slovenskih izobražencev, kar pomeni, da med njimi ni dovolj razumevanja in veselja za šport. Tudi pri drugih društvih je šport zanemarjena rastlina, ki je nihče ne neguje in nihče ne skrbi zanjo. Priznati pa je treba, da manjkajo organizatorji. Upamo, da bodo v novem letu društva, krožki in klubi smotrnejše razvili svojo športno dejavnost in izvedli postavljene si načrte. Zavedati se moramo, da za razmah športa niso potrebni samo orodje, prostor in denar, temveč v prvi vrsti prizadevni in požrtvovalni ljudje. Vsem športnikom zato želimo, da bi vztrajali pri pričetem delu in dosegli v novem letu še vidnejše uspehe.

SMRT FAUSTA COPPIJA

V soboto, 2. januarja, je umrl svetovno znani italijanski kolesar Fausto Coppi, ki je v 20-letnem športnem udejstvovanju dosegel preko 130 zmag. Coppi se je rodil v kmečki družini iz Castellanie (Alessandria) 15. septembra 1919. Tekmovati je začel z 19. letom in je dve leti zatem že zmagal v etapni dirki po Italiji. Bil je nato svetovni prvak, italijanski prvak in zmagovalec v skoraj vseh pomembnih dirkah Evrope. Zato si je povsem zaslužil naziv «prvaka prvakov». Coppi je sredi decembra tekmoval v Afriki. Tu naj bi si tudi nakopal bolezen, proti kateri ne poznajo učinkovitega zdravila in ki ga je v nekaj dneh spravila v grob.

Italijanski A in B reprezentanci sta porazili v Neaplju (3:0) in v Lugenu (3:2) nogometni predstavništvi Švice.

Kazalo je, da bodo osrednje velesile zmagale. Toda niti v teh težkih trenutkih se ni skrhalo bratska vez med južnimi Slovani. Svetli cilj združitve vseh južnih bratov jim je blestel pred očmi.

V tem duhu sta srbski zastopnik Nikola Pašić in zastopnik jugoslovanskega odbora dr. Trumbić sestavila 1. 1917 znamenito krfsko deklaracijo. Kar so zastopniki podpisali v tej ustanovni listini Jugoslavije, so s krvjo podpečatili mrtvi junaki na Kajmakčalanu, v Odesi, Dobrudži...

Odločilna ofenziva

Nemčija in Avstrija sta gonili svoje narode prav do viška izčrpanosti, samo da bi izvojevali končno zmago. Računali sta na uspeh, ko sta pomagali zanetiti revolucijo v Rusiji in je Lenin pristal na mir. Francozi so tudi zaman naskakovali spomladi 1917 nemške strelske jarke v Champagni. Toda prav isto leto so Nemci z brezobzirnim potapljanjem vseh ladij, tudi trgovskih in potniških, prisilili Združene države, da so vrgle svojo moč na tehtnico in stopile v vojno.

Na balkanskem bojišču so se odločili državni antante za splošen napad.

Pol leta so se pripravljali na zadnjo ofenzivo. Na solunski fronti so se zbirale srbske in francoske divizije; dodali so jim tudi »jugoslovansko divizijo«, sestavljeno iz prostovoljcev iz avstrijskih pokrajin. Med njimi je vrglo puško na ramo dosti odličnih Hrvatov in Slovencev, ki še danes ži-

113

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

ve; nekateri so v Gorici, ki so se borili na Kajmakčalanu.

Jugoslovanski bratje so se zbrali pod strmimi skalinami, da ramo ob rami izvojujejo končno zmago, ali pa da padejo. Raje smrt, kot sužnji dnevi, to geslo so si vrezali na bodala borci za svobodo in dom.

Dne 14. septembra 1918 so zagrmeli topovi. Bobneči ogenj se je usipal v avstrijske in bolgarske jarke. Zavezniško topništvo je že v premoči nad avstrijskim. Pa ne orožje, ampak duh je bil zmagovit. Na eni strani utrujeni in zdesetkani bataljoni avstrijskih črnovojnikov, ki niso vedeli, čemu se pravzaprav borijo. Na drugi strani pa mlad pogum, ki ve, da gre za svobodo ali smrt.

Naslednji dan sta šumadijska divizija na desnem krilu in drinska na levem skočili iz jarkov in se zagnali v naskok. Na sredi je držala postojanke 17. francoska divizija. Sovražne sile bi jo bile že skoro strle, da niso slovanske čete v obupnem naskoku vse pred sabo strle in prebile sovražno fronto. Bolgari in Avstrijci so se začeli v neredu umikati. Čete vojvode Stepanovića so za-

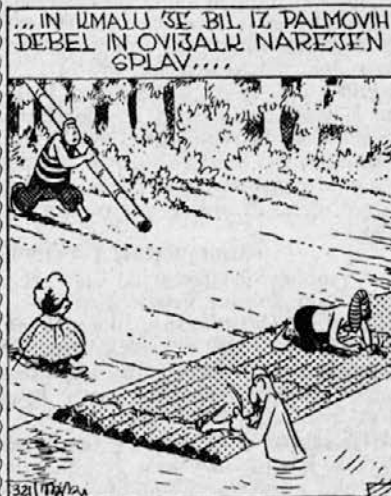
sedle Prilep, Veles, Step in Skoplje. Dve bolgarski armadi po 120.000 mož sta se predali. Nemci so jih prepustili lastni usodi, še skladišča so jim na umiku požigali. Vse to za plačilo, ker je Bolgarija šla Germanom na lim in napadla lastno kri.

Avstrijci in Nemci so se umikali na sever. Spotoma so rušili vasi in pobijali ter obešali nesrečno ljudstvo v zaledju. Vse pa je bilo zanje prepozno; 1. novembra je že odmevala od beograjskih ruševin srbska himna, 16. novembra so narodne čete vkorakale v Zagreb. Osem dni nato so se ustavile na dalmatinski obali.

Ko so se zabliskali na avstrijskih mejah zmagoviti srbski in jugoslovanski bajoneti, se je mogočno cesarstvo razsulo. Temelje mu je spodkopala nepravilnost do slovanskih podložnikov. Majska deklaracija je razgibala silovito gibanje, ki se ni ustrašilo ne bodal ne vešal. Združeni Slovenci, Hrvati in Srbi so terjali od Avstrije samoodločbo. Monarhija je pa niti na svoji smrtni postelji ni hotela priznati.

(Dalje)

28

Za
našen
a
i
m
l
a
i
š
eG
u
s
a
r
j
iSLOVENSKO GLEDALIŠČE
V TRSTUV soboto, 9. jan. 1960 ob 21. uri
v Avditoriju v Trstu

VL. LEVSTIK - H. GRÜN

KASTELKA

Igra v 12. slikah

V nedeljo, 10. jan. ob 15.30
v Avditorijuob 15.30 krstna predstava in ob
19. uri ponovitev

DANILO GORINSEK

Silni bič

Mladinska igra v treh dejanjih

ZAHVALA

Ob bridki izgubi našega dragega moža, oče-
ta in starega očeta

CIRILA KRALJA

se najtopleje zavalimo g. župniku, darovalcem
vencev in cvetja, prijateljem in vaščanom, ki
so ga spremili na zadnji poti in ob veliki za-
losti kakorkoli z nami sočustvovali.Družine Kralj, Skrinjar
in Milkovič

Trebče, 5. jan. 1960.

SOZALJE

Dr. Danilu Rustji, profesorju na slovenskih sred-
njih šolah v Trstu, in njegovi družini izrekajo pri-
jatelji iz Trsta in Gorice globoko občuteno sožalje
ob smrti njegove drage mame. Sožalju se pridružu-
je tudi uredništvo Novega lista.Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

Dne 29. dec. 1959 je umrla naša ljuba mama

Antonija Rustja roj. Valič

Pogreb drage pokojnice je bil 30. dec. 1959
v Sv. Križu na Vipavskem.Zalujoči: mož Janko, sin dr. Danilo
z ženo Slavko, hčerka Čita z mo-
žem Stankom, vnuki, bratje in se-
stre ter ostalo sorodstvo.

Sv. Križ, Gorica, 30. dec. 1959.

TEČAJ ZA STROKOVNE TOLMACE

V kratkem se bo začel tečaj za stro-
kovne prevajalce in tolmače. Razni strokov-
njaki bodo predavali o primerjalnem sloven-
sko-italijanskem izrazoslovju s pravnega, go-
spodarskega in tehničnega področja. Kdor se
namerava udeležiti tečaja, naj se čimprej pri-
javi v Trstu, ul. Commerciale 5/I., kjer bo
vsak delavnik od 10. do 12. ure dobil vsa
potrebna pojasnila.